

Фінансування агробізнесу в Україні

Вступ

1. Банківські кредити
2. Аграрні розписки
3. Прямі інвестиції
4. Випуск цінних паперів
5. Лізинг
6. Векселі

В

Для агробізнесу в Україні питання фінансування є наріжним каменем його діяльності та розвитку. Сільськогосподарське виробництво є надзвичайно капіталоемним. Надходження коштів від продажу продукції залежить від багатьох факторів та не є рівномірним.

Водночас, витрати в агробізнесі є завжди – безперервний процес обробітку землі (культивуація, внесення добрив та засобів захисту рослин, посівна кампанія, збирання врожаю), зберігання продукції (сушка зернових, утримання елеваторів або плата за зберігання на чужих елеваторах), ремонт, утримання та забезпечення паливом техніки (інтенсивна експлуатація приводить до швидкого зношування техніки й обладнання), значні затрати по оплаті праці (навіть з урахування сезонного працевлаштування).

В Україні найбільш доступними джерелами фінансування є банківські кредити, аграрні розписки, прямі інвестиції, випуск цінних паперів, лізинг і векселі.

1. Банківські кредити

Банківські кредити є найбільш розповсюдженою формою фінансування агробізнесу. Переважно, банки видають кредити для

поповнення обігових коштів та покриття нагальних фінансових потреб: придбання засобів захисту рослин, посівного матеріалу, поточні потреби. Зазвичай, такі кредити видаються у формі кредитних ліній або овердрафтів, рідше у формі кредитів. Також традиційним є залучення банківських кредитів для реалізації інфраструктурних проєктів, придбання техніки й обладнання.

Вас може також зацікавити: Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві

Базовим питанням та головною проблемою в залученні банківського кредиту агрокомпаніями в Україні є потреба в достатній заставі. Агрокомпанії, які ще не мають серйозної кредитної історії, здебільшого можуть отримати кредит рівно в такому розмірі, наскільки вони його покриють різними видами забезпечення. Для сільськогосподарського виробника це часто створює низку ускладнень.

Традиційно українські банки найбільше довіряють заставі нерухомості та техніки. Добре, якщо агрокомпанія володіє новеньким елеватором або фермою. Але часто нові та ліквідні об'єкти будуються в рамках проєктного фінансування та вже перебувають в заставі, або під іншими обмеженнями. Переважна більшість ліквідної техніки також отримується або за кредитні кошти, або у лізинг, та не може бути надана в заставу.

Дуже часто більшість активів, що належать агрокомпанії, є або слаболіквідними та неякісно оформленими (тракторні бригади, токи, склади, зерносховища, пайове майно), або швидко амортизуються (техніка надзвичайно інтенсивно експлуатується), або витратними (засоби захисту рослин, зерно, посівний матеріал). З цієї причини агрокомпаніям в Україні часто просто не вистачає майна, під заставу якого можна взяти кредит у банку.

Процес отримання банківського кредитування включає перевірку банком позичальника (аудит фінансового стану, наявних зобов'язань, майнового стану, можливість забезпечення зобов'язань за кредитним договором, кредитної історії), укладення кредитних договорів, укладення договорів забезпечення (застави, поруки, майнової поруки, гарантії), укладення договорів страхування переданого в заставу майна.

Під час користування кредитними коштами позичальник, зазвичай, повинен не тільки регулярно сплачувати відсотки по кредиту, але й надавати в український банк фінансову звітність, допускати банк до перевірки цільового використання кредитних коштів і стану заставного майна, користуватися для розрахунків рахунками в банку, який надав кредит. Банк також може встановлювати інші обмеження та вимоги щодо діяльності агрокомпанії в період користування кредитними коштами.

2. Аграрні розписки

Аграрні розписки є відносно новим інструментом фінансування агровиробників. Але саме аграрні розписки дозволяють

агрокомпаніям вийти із замкнутого кола «нема застави – нема кредиту – нема за що купити майно, яке можна надати в заставу». По суті, аграрними розписками оформляється застава майбутнього врожаю.

Головна відмінність (а також перевага) аграрних розписок: кошти за договором, який забезпечується, можна отримати не тільки від банку, але і від будь-кого. При цьому українська агрокомпанія може використовувати свій головний актив – посіви в якості забезпечення.

Разом із тим, аграрні розписки потребують дуже ефективного управління земельним банком: контроль за оформленням орендованих земельних ділянок, управління відносинами оренди. Це пов'язано з тим, що під час оформлення аграрної розписки необхідно надавати нотаріусу документи, які підтверджують право агрокомпанії обробляти землю під посівами. Крім того, обов'язковість нотаріального оформлення здорожчує процедури залучення коштів аграрною компанією за допомогою аграрних розписок.

Важливо пам'ятати, що у випадку невиконання боржником умов аграрної розписки, кредиторів не потрібно йти до суду. Аграрна розписка у випадку невиконання боржником зобов'язання має статус виконавчого документу. Кредитор може напряму звернутися до органів примусового виконання судових рішень, зокрема до приватних виконавців.

3. Прямі інвестиції

Прямі інвестиції, як джерело залучення фінансування, переважно, здійснюються у формах:

- продажу частки у статутному капіталі агрокомпанії інвесторові;
- збільшення частки у статутному капіталі агрокомпанії за рахунок внесення власних коштів;

В Україні прямі інвестицію також можуть здійснюватися менш формалізовано: власник може надати своїй компанії поворотну фінансову допомогу. Таку допомогу можуть також надати й інші особи. На практиці надання фінансової допомоги власником використовується також для отримання можливості оперативніше вивести інвестовані кошти, коли потреба в них відпаде. У випадку ж інвестування коштів у статутний капітал, їх виведення супроводжується складними юридичними процедурами (зменшення статутного капіталу тощо).

Звичайно, продаж частки агрокомпанії новому інвесторові – найменш привабливий спосіб отримати фінансування. Але така форма існує, і найчастіше використовується не стільки для покриття поточних потреб, скільки для розвитку агрокомпанії. За загальним правилом, прямою інвестицією в такому випадку вважається інвестиція, внаслідок якої в інвестора виникає можливість контролювати діяльність української агрокомпанії.

4. Випуск цінних паперів

Випуск цінних паперів економічно є найбільш вигідним джерелом отримання фінансування для агрокомпанії. Проте сам процес такого фінансування є складним і недешевим.

Залучення інвестицій на фінансових ринках шляхом розміщення цінних паперів потребує прискіпливого структурування активу, залучення радників і профільних інституцій, впорядкування звітності та значних інвестицій у кадри. Крім того, успішне залучення коштів інвесторів на фінансових ринках потребує і певної історії успіху та справді переконливих перспектив. Це джерело фінансування є доступним, насамперед, для великих і добре структурованих агрокомпаній.

Треба також враховувати, що випуск цінних паперів для українського ринку здебільшого є не дуже виправданим. Це зумовлено досить млявим ринком цінних паперів України. У більшості випадків залучення фінансування українськими агрокомпаніями у такий спосіб відбувається на ринках Західної Європи.

5. Лізинг

Лізинг в Україні є одним з найпопулярніших джерел фінансування придбання техніки й обладнання агрокомпаніями в Україні. Сільськогосподарське виробництво потребує спеціалізованої техніки, вартість якої, зазвичай, дуже висока. На відміну від банківського кредитування, лізинг є набагато гнучкішим, не потребує додаткової застави, відмінної кредитної історії та довгого оформлення. Агрокомпанія отримує в користування необхідну техніку та здійснює регулярні платежі за неї протягом періоду, визначеного лізинговим договором.

Недоліком цього джерела фінансування є його спеціалізованість: лізингове фінансування можливо отримати виключно для придбання техніки й обладнання. Проблем із фінансуванням поточних потреб агрокомпанії лізинг не вирішує.

Також потрібно враховувати, що агрокомпанія може лише користуватися майном, отриманим у лізинг, і не може його продати або передати в заставу. Крім того, у випадку прострочення сплати лізингового платежу більш як на 30 днів, лізингодавець має право відмовитися від договору лізингу та вимагати повернення предмета лізингу від лізингоодержувача. В ситуації, коли агрокомпанія вже виплатила більшу частину лізингових платежів, втратити майже повністю оплачену техніку через тимчасові фінансові проблем дуже неприємно.

Особливістю угоди лізингу є зниження викупної ціни майна до закінчення дії договору. Це відбувається за рахунок амортизації (щорічного списання частини вартості активу в міру його зносу). Амортизація вираховується за спеціальними формулами і не

залежить від реального зносу товару. В угодах лізингу за окремими видами майна застосовується прискорена амортизація, за рахунок чого до кінця дії договору техніка або обладнання мають нульову вартість і переходять у володіння лізингоодержувача без додаткової оплати.

6. Векселі

Векселі можуть видаватися лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари (виконані роботи чи надані послуги). На момент видачі векселя платник за векселем (наприклад, українська агрокомпанія), повинна мати перед особою, за наказом якої має бути зроблено платіж (наприклад, продавець засобів захисту рослин), зобов'язання, сума якого є не меншою за суму платежу за векселем. Головною перевагою векселя є те, що він забезпечує відстрочення платежу на обумовлений у векселі строк. Відсотки за векселем не є обов'язковою умовою – вексель може бути виданий і без оплати відсотків.

Використання векселів агрокомпаніями в Україні дозволяє їм дочекатися високих цін на свою продукцію. Зазвичай, в період збирання врожаю ціни знижуються, а витрати – збільшуються. Відтермінувавши погашення боргів, агрокомпанія може вивільнити кошти для вчасного збору врожаю, сушіння та зберігання, і отримати більший прибуток за рахунок можливого зростання цін. Крім того, вчасно розраховуючись за векселями, агрокомпанія формує позитивну кредитну історію, яка полегшить їм отримання банківського кредиту.